

СЕКРЕТИ УСПІХУ ПОЛЬСЬКИХ ПІДПРИЄМЦІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Шандра Ірина

Як приклад успішного польського підприємництва на українських землях у пореформений період проаналізовано підприємницьку діяльність директора-розпорядника Дніпровського металургійного заводу Ігнатія Ясюковича. Завод діяв настільки ефективно, що став хрестоматійним зразком вдалого промислового проєкту, а Ігнатій Ясюкович – втіленням «справжнього підприємця», прообразом майбутніх топменеджерів.

Ключові слова: Ігнатій Ясюкович, Дніпровський металургійний комбінат (м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна), підприємництво.

Вражаючий успіх промислових справ Ігнатія Ясюковича наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., на жаль, не зробив його постать загальновідомою як у суспільній пам'яті, так і в науковій літературі, напевно, ілюструючи східну мудрість, що «повноводна річка тече тихо». На шпальтах періодичних видань підвищена цікавість до «вправного поляка в Подніпров'ї» з'явилася тільки в 1913 р. і мала ювілейний характер: цього року і м. Кам'янське, і весь промисловий світ святкували 25-річчя підприємницької діяльності Ігнатія Ігнатовича. І було що святкувати: найуспішніший в імперії металургійний завод, безліч створених соціально-культурних, освітніх і духовних закладів, активна громадська діяльність, авторитетність у торгово-фінансових колах усієї Європи – про це писали і варшавський журнал «Przegląd Techniczny» [6], і харківське «Горно-заводское дело» [3], і петербурзька «Промышленность и торговля» [4].

Будівництво Дніпровського заводу, до керівництва якого було запрошено Ясюковича, здійснювалося «Південно-Російським Дніпровським металургійним товариством». Останнє було створено в травні 1886 р. шляхом об'єднання «Товариства Варшавського сталеливарного заводу» і бельгійської компанії «Cockerill»; основний капітал складав аж 5 млн руб. [5, 627]. За рішенням ради акціонерів металургійний завод було перенесено з-під Варшави до с. Кам'янське українського Подніпров'я з робітничими кадрами й основним обладнанням [7, 209].

За короткий час Дніпровський завод став одним з найбільших на той час металургійних підприємств на українських землях. Уже на третій рік роботи завод отримав 10 % чистого прибутку, а в 1897 р. дивіденди на акції були виплачені в розмірі 40 %. На 1914 р. підприємство було найбільшим металургійним заводом імперії, виробляло 13–14 % усього чавуну, сталі й прокату; основний капітал товариства збільшився до 15 млн руб. [5, 628].

Іноземні інвестори були приголомшені таким рівнем виробничої потужності і прибутковості підприємства. На знак безмежної довіри європейських діло-

вих кіл І. Ясюкович був відзначений бельгійською «зіркою короля Леопольда II» (травень 1913 р.) [4, 326].

Вправно формуючи кваліфіковані й постійні кадри заводських працівників, Ігнатій Ясюкович з величезною мудрістю й розсудливістю підходив до цього питання. Кількість працівників з року в рік зростала в геометричній прогресії: 1894 р. – 3,6 тис. осіб, 1895 р. – близько 5 тис., 1917 р. – понад 13 тис. За національною ознакою: 27 % – поляки, 15 % – українці, 3 % – німці і французи. Із загальної кількості робітників 2/3 становили сімейні, що свідчило про сталий характер робітництва, нижчий рівень сезонної і виробничої міграцій, меншу схильність до агресії і страйкового руху. Село Кам'янське з часом перетворилося на поселення чисельністю 40 000 мешканців (1915 р.) [4, 629].

Соціально-культурне забезпечення працівників на Дніпровському заводі мало високий рівень. За ініціативою І. Ясюковича на підприємстві була відкрита зразкова школа (1 800 дітей робітників). Крім того, діяли православна церква (одна з найбільших на той час у Катеринославській губернії – Свято-Миколаївська), католицький костел у готичному стилі, лютеранський молитовний дім, заводська лікарня (30 ліжок). Також при заводі були створені: товариство споживачів; заводський клуб для спілкування службовців; кращий в імперії яхт-клуб товариства гребного плавання; гімнастичний клуб і товариство любителів полювання; народна аудиторія для підвищення рівня освіти робітництва; заводські оркестри камерних і духових інструментів (утримання складало близько 15 тис. руб. на рік) та бібліотека (понад 7 тис. томів книг і журналів) [3, 7377]. Ці ініціативи Ясюковича викликали жвавий відгук суспільства, а він сам отримав визначення «провідника гуманних основ у важкому трудовому житті» [4, 325].

Масштаб справ Ясюковича вражав як сучасників, так і продовжує дивувати всі наступні покоління. Як про «першого канцлера металургії» писав про Ігнатія Ясюковича варшавський тижневик «Przegląd Techniczny» (за 1913 р.) [6, 642]: настільки значною була промислова діяльність і авторитетною думка в цих питаннях Ігнатія Ясюковича. Серед українських краєзнавців є ті, які називають його «українським Генрі Фордом» [2], підкреслюючи цим швидкість і успішність його проєктів, а Подніпров'я на зламі XIX – XX ст. – «українською Бельгією» [1], так багато тут зустрічалось іноземних інженерів, інвесторів, капіталів, машин, технологій і проявів європейської толерантності.

Джерела та література

1. Виставка «Катеринославщина – «Українська Бельгія» (бельгійці на Катеринославщині напр. XIX – поч. XX ст.): <http://www.museum.dp.ua/belgium.html> (дата звернення: 10.08.2022).

2. Ігнатій Ясюкович: український Генрі Форд: <https://mistaua.com> (дата звернення: 01.10.2022).
3. Игнатий Игнатьевич Ясюкович. *Горно-заводское дело*. 1913. № 24. С. 7376–7377.
4. Чествование И. И. Ясюковича на Каменском заводе. *Промышленность и торговля*. 1913. № 19. С. 325–326.
5. Шандра И. Днепровский завод Южно-Русского Днепровского металлургического общества. *Россия в Первой мировой войне. 1914–1918: энциклопедия*: в 3-х т. Т. 1. Москва: РОССТЭН, 2014. С. 627–629.
6. Ignacy Jasiukowicz (do powodu XXV-lecia pracy w Towarzystwie Dnieprowskiem). *Przegląd Techniczny*. 1913. № 49. S. 641–642.
7. Borysiewicz M. The Economic Achievements of Polish Diaspora in Manchuria and Inner Mongolia, 1898–1936. *Res historica*. 2019. № 47. S. 197–223.

ГРОМАДСЬКІ ІНІЦІАТИВИ З ВІДБУДОВИ ГАЛИЧИНИ У ЧАСИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Пятницькова Ірина

Наукова розвідка присвячена проблемі відбудови західноукраїнських земель після російської окупації регіону восени 1914 р., планам та проєктам щодо її реалізації. Звернення до цього аспекту історії України має практичне значення і може слугувати корисним досвідом у сучасних планах щодо відбудови України.

Ключові слова: *Перша світова війна, відбудова, «Сільський господар».*

Сучасна російська війна проти України принесла з собою болісні людські, матеріальні та духовні втрати. Водночас продемонструвала стійкість українських державотворчих традицій, високий рівень національної самосвідомості, єдність українського народу в боротьбі за незалежність та демократичні принципи. Вже зараз у суспільстві розгортається дискусія щодо відбудови України. На жаль, цей досвід не є новим для нашої держави, яка вже мала практики післявоєнної відбудови.

Наукова розвідка спрямована на вивчення досвіду відбудови західноукраїнських земель у часи Першої світової війни. Звернення до цього локального виміру зумовлено тим, що саме цей регіон зазнав значних руйнацій у період російської окупації, з осені 1914 р. до літа 1915 р., та характеризувався високим ступенем самоорганізації, наявності громадських ініціатив із відбудови регіону.

Галичина, Північна Буковина зазнали значних руйнувань під час окупації регіону російськими військами у 1914 р. Ще більшими вони були під час їх від-